

FTAMP 19.21.07, 17.01.07

<https://doi.org/10.26577/HJ80220265>**Н. Берікқызы** , **С.Ә. Қалқабаева*** , **Т.М. Көпбаев** Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан
*e-mail: sk.61@mail.ru**АСҚАР ЕГЕУБАЕВ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ
ӘДЕБИ СЫН МЕН КӨРКЕМ ПУБЛИЦИСТИКАНЫҢ
ЖАНРЛЫҚ СИНТЕЗІ**

Мақалада көрнекті ойшыл және сыншы Асқар Егеубаевтың публицистикалық мұрасы журналистика теориясы мен бұқаралық коммуникациялар контекстінде қарастырылады. Зерттеудің мақсаты – медиакоммуникация кеңістігінде А. Егеубаевтың публицистикалық мұрасын тұжырымдау, сондай-ақ БАҚ тіліндегі әдеби сын мен көркем публицистиканың жанрлық синтезінің ерекшелігін және оның бұқаралық санаға әсерін анықтау. Зерттеудің ғылыми гипотезасы А. Егеубаев шығармашылығындағы жанрлық синтез тек эстетикалық тәсіл ғана емес, саналы түрде қолданылған коммуникативтік стратегия болып табылады деген болжамға негізделген. Автор медиахабарламаның когнитивтік құндылығын арттыру үшін публицистикалық мәтінге әдеби сын құралдарын біріктіреді, бұл аудиторияның эмоционалдық қабылдауын тұрақты әлеуметтік ұстанымдарға айналдыруға мүмкіндік береді. Оның еңбектеріндегі көркем публицистика мен әдеби сынның жанрлық синтезі медиадискурс призмасы арқылы талданып, мәтіндердің коммуникативтік, риторикалық және құрылымдық ерекшеліктері айқындалады. Автор шығармашылығы тек ақпарат тарату тәсілі ретінде ғана емес, сонымен қатар қоғамдық пікірді қалыптастырудың, ұлттық құндылықтарды дәріптеудің және аудиториямен диалог орнатудың тиімді механизмі ретінде зерделенеді.

Зерттеу әдіснамасы кешенді пәнаралық тәсілге сүйенеді. Автор мәтіндеріндегі жасырын мағыналар мен идеологиялық маркерлерді анықтауға мүмкіндік беретін дискурс-анализ негізгі әдіс болып табылады. Жанрлық-типологиялық талдауды қолдану синтез элементтерін (рецензия, эссе, очерк) жіктеуге көмектессе, коммуникативтік-прагматикалық әдіс мәтіндердің бұқаралық санаға әсерін бағалау үшін пайдаланылды. Теориялық базаны медиагерменевтика тұжырымдамалары мен сөйлеу әрекеті теориялары құрады.

Нәтижелердің ғылыми жаңалығы А. Егеубаев мұрасының алғаш рет таза әдеби құбылыс ретінде емес, «интеллектуалды журналистика» моделі ретінде жүйеленуімен түсіндіріледі. Оның мәтіндерінің синтетикалық табиғаты аудиторияның назарын терең әлеуметтік-мәдени мәселелерге аудара отырып, медиатұтынудың фрагменттілігін (үзіктілігін) жеңуге мүмкіндік беретіні анықталды. Сын жанрында көркем публицистика тәсілдерін (метафоралық, диалогизм) қолдану медиаресурстарға деген сенімді нығайтатыны дәлелденді. Зерттеудің қорытындылары мен нәтижелері заманауи публицистика мен медиакритика бойынша курстарды өзірлеуде, сондай-ақ редакциялық тәжірибеде аналитикалық контенттің сапасын арттыру үшін пайдаланылуы мүмкін.

Түйін сөздер: көркем публицистика, медиадискурс, медиакоммуникация кеңістігі, мәдени журналистика, публицистика мен сынның синтезі.

N. Berikkyzy, S.A. Kalkabaeva*, T.M. Kopbayev
Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan
*e-mail: sk.61@mail.ru**Genre Synthesis of Literary Criticism and Creative Non-Fiction
in the Works of Askar Yegeubayev**

The article examines the journalistic heritage of the prominent thinker and critic Askar Yegeubayev within the context of journalism theory and mass communications. The aim of the study is to conceptualize Yegeubayev's heritage in the media communication space and to determine the specifics of the genre synthesis between literary criticism and creative non-fiction (khudozhestvennaya publitsistika) in media language and its impact on the public consciousness. The scientific hypothesis is based on the assumption that genre synthesis in Yegeubayev's work is not merely an aesthetic device but functions as a deliberate communicative strategy. The author integrates tools of literary criticism into journalistic texts to enhance the cognitive value of the media message, thereby transforming the audience's emotional perception into stable social attitudes. This synthesis is analyzed through the prism of media dis-

is framed not only as a means of information transmission but as an effective mechanism for shaping public opinion, popularizing national values, and fostering dialogue with the audience.

The research methodology is based on a comprehensive interdisciplinary approach. A key element is discourse analysis, which reveals hidden meanings and ideological markers in the texts. The application of genre-typological analysis facilitated the classification of synthetic elements (reviews, essays, sketches), while the communicative-pragmatic method was employed to evaluate the impact of the texts on the mass consciousness. The theoretical framework includes concepts of media hermeneutics and the theory of speech influence.

The scientific novelty of the results lies in the fact that, for the first time, Yegeubayev's heritage is systematized not as a purely literary phenomenon, but as a model of «intellectual journalism.» It was established that the synthetic nature of his texts helps overcome the fragmentation of media consumption by maintaining audience focus on profound socio-cultural issues. It was proven that the use of creative non-fiction techniques (metaphoricity, dialogism) in criticism strengthens trust in the media resources. The findings and results can be utilized in developing courses on modern journalism and media criticism, as well as in editorial practice to improve the quality of analytical content.

Keywords: creative non-fiction, media discourse, media communication space, cultural journalism, synthesis of journalism and criticism.

Н. Берікқызы, С.А. Калкабаева*, Т.М. Копбаев

Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Алматы, Казахстан

*e-mail: sk.61@mail.ru

Жанровый синтез литературной критики и художественной публицистики в творчестве Аскара Егеубаева

В статье публицистическое наследие выдающегося мыслителя и критика Аскара Егеубаева рассматривается в контексте теории журналистики и массовых коммуникаций. Цель исследования – концептуализировать публицистическое наследие А. Егеубаева в пространстве медиакоммуникаций, а также определить специфику жанрового синтеза литературной критики и художественной публицистики в языке СМИ и его влияние на массовое сознание. Научная гипотеза исследования базируется на предположении, что жанровый синтез в творчестве А. Егеубаева не является исключительно эстетическим приемом, а выступает как осознанная коммуникативная стратегия. Автор интегрирует инструменты литературной критики в публицистический текст для повышения когнитивной ценности медиасообщения, что позволяет трансформировать эмоциональное восприятие аудитории в устойчивые социальные установки. Жанровый синтез художественной публицистики и литературной критики анализируется сквозь призму медиадискурса; выявляются коммуникативные, риторические и структурные особенности текстов. Творчество А. Егеубаева осмысливается не только как способ трансляции информации, но и как эффективный механизм формирования общественного мнения, популяризации национальных ценностей и выстраивания диалога с аудиторией.

Методология исследования опирается на комплексный междисциплинарный подход. Ключевым является дискурс-анализ, позволяющий выявить скрытые смыслы и идеологические маркеры в текстах автора. Применение жанрово-типологического анализа помогло классифицировать элементы синтеза (рецензия, эссе, очерк), а коммуникативно-прагматический метод использовался для оценки воздействия текстов на массовое сознание. Теоретическую базу составили концепции медиагерменевтики и теории речевого воздействия.

Научная новизна результатов заключается в том, что впервые наследие А. Егеубаева систематизировано не как чисто литературное явление, а как модель «интеллектуальной журналистики». Установлено, что синтетическая природа его текстов позволяет преодолеть фрагментарность медиапотребления, удерживая внимание аудитории на глубоких социокультурных проблемах. Доказано, что использование приемов художественной публицистики (метафоричность, диалогизм) в критике усиливает доверие к медиаресурсу. Выводы и результаты исследования могут быть использованы при разработке курсов по современной публицистике и медиакритике, а также в практике редакций для повышения качества аналитического контента.

Ключевые слова: художественная публицистика, медиадискурс, медиакоммуникационное пространство, культурная журналистика, синтез публицистики и критики.

Кіріспе

Асқар Егеубаев – қазақ публицистикасы мен әдебиеттануына зор үлес қосқан көрнекті ғалым-публицист. Қазақ әдебиеті мен баспасөзіндегі шығармашылық траекториясын әдеби сыннан бастап, кейін әдеби-көркем публицистика, аударматану тоғысындағы интердисциплинарлық ізденістермен кеңейтті. Оның мәтіндік стратегиясы жалаң ақпарат пен конъюнктуралық насихаттан алшақ, қоғамдық сананың ұзақ мерзімді трансформациясына бағытталған идеялық-салмақты дискурсқа сүйенеді. Екі қоғамдық формацияны бастан кешкен автордың тәуелсіздік кезеңіндегі жазу манерасы тематикалық спектрдің кеңеюі, аналитикалық тереңдік пен аргументацияның логос-этнос-пафос тепе-теңдігі арқылы айшықталады. 1980 жылдары-ақ оның ғылыми, сараптамалық мақалалары мен көркем очерктері поэтикалық мағыналығымен дараланып, публицистика мен әдеби сынның синтезін көрсетті.

Асқар Егеубаев – қазақ журналистикасы, әдеби сын және мәдени публицистика кеңістігінде өзіндік орны бар көрнекті қаламгер. Оның шығармашылық қызметі тек әдебиеттану немесе көркем публицистика аясымен шектелмей, мерзімді баспасөз жүйесінде, әсіресе «Қазақ әдебиеті», «Егемен Қазақстан», т.б. республикалық газеттермен тығыз байланысты кәсіби журналистік тәжірибесі арқылы айқындалады. Қаламгердің аталған басылымдардағы қызметі оның авторлық ұстанымын, тақырыптық бағдарын және ұлттық баспасөздегі кәсіби стандарттарды қалыптастырудағы рөлін тереңірек тануға мүмкіндік береді.

Егеубаевтың баспасөз беттеріндегі жарияланымдары әдеби сын, мәдениет, тіл, ұлттық құндылықтар және қоғамдық сана мәселелерін кешенді қарастырумен ерекшеленеді. Оның мақалаларында ақпарат берумен қатар, талдау, интерпретация және қоғамдық пікірге ықпал ету функциялары үйлесім табады. Бұл тұрғыдан алғанда, автор публицистикасы мәдени журналистика контекстінде қарастырылып, медиадағы мәдени дискурстың қалыптасу ерекшеліктерімен сабақтастықта талданады. Егеубаев мәтіндеріндегі мәдени кодтар, тарихи жады, ұлттық идея мен руханият мәселелері медиадискурстың маңызды құрамдас бөлігі ретінде көрініс табады.

Журналистика теориясы тұрғысынан қарағанда, Егеубаев публицистикасы әдеби сын мен көркем публицистиканың синтезі негізінде қалыптасқан күрделі медиамәтін үлгісін ұсынады.

Оның авторлық мақалалары мен очерктерінде ғылыми пайым, көркемдік бейнелеу, аргументация және публицистикалық пафос өзара тоғысып, медиакоммуникацияның әсер ету әлеуетін күшейтеді. Бұл ерекшелік оның шығармаларын тек әдеби құбылыс ретінде ғана емес, қоғамдық пікір қалыптастырудың тиімді құралы ретінде қарастыруға негіз болады.

Зерттеудің нысаны ретінде А. Егеубаевтың «Қазақ әдебиеті», «Егемен Қазақстан», «Әдебиет айдыны», «Түркістан», т.б. газеттерінде жарияланған публицистикалық және сыни мақалалары, очерктері, әдеби портреттері, эсселері, сұхбаттары мен жеке жинақтары да алынды. Зерттеу барысында қаламгердің тақырыптық ауқымы, авторлық позицияны беру тәсілдері, аргументация жүйесі және медиадискурстағы коммуникативтік стратегиялары талданады.

Зерттеудің мақсаты – Асқар Егеубаевтың журналистік қызметін, әсіресе «Қазақ әдебиеті», «Егемен Қазақстан» газетіндегі еңбектерін талдау арқылы оның қазақ журналистикасына қосқан үлесін айқындау және мәдени журналистика контекстінде оның публицистикасындағы әдеби сын мен көркем публицистика синтезінің ерекшеліктерін анықтау. Осы мақсатқа сәйкес мынадай міндеттер қойылды:

- баспасөз беттеріндегі авторлық жарияланымдардың тақырыптық және жанрлық ерекшеліктерін анықтау;
- публицистикалық мәтіндердегі мәдени дискурстың көрінісін талдау;
- әдеби сын мен көркем публицистика синтезінің медиакоммуникациядағы қызметін айқындау;
- автор мәтіндерінің қоғамдық пікірге ықпал ету тетіктерін анықтау;
- қаламгердің әдеби сын мен публицистика синтезі арқылы қалыптасқан авторлық стильдің ерекшелігін саралау.

Зерттеу әдіснамасы мәдени журналистика теориясы, медиадискурс талдауы, салыстырмалы-типологиялық, контенттік және дискурстық талдау әдістеріне негізделеді. Сонымен қатар, журналистік қызметті талдау тәсілдері арқылы автордың кәсіби тәжірибесі мен медиамәтін құрылымы кешенді қарастырылды. Зерттеу барысында Асқар Егеубаевтың шығармашылығының көркем публицистикалық қыры оның идеялық-эстетикалық мазмұны, тақырыптық-стильдік ерекшеліктері және ұлттық дүниетаныммен сабақтастығы мәдени коммуникация тұрғысынан кешенді түрде талданып, оның қазақ баспасөзіндегі орны мен рөлі айқындалады. Асқар Егеу-

баевтың публицистикалық мұрасы тек әдеби-эстетикалық құбылыс ретінде ғана емес, мәдени журналистика аясындағы маңызды медиакоммуникациялық феномен ретінде бағаланады.

Зерттеудің ғылыми жаңашылығы – Асқар Егеубаевтың публицистикалық мұрасын алғаш рет мәдени журналистика және медиадискурс тұрғысынан кешенді талдауда, сондай-ақ оның авторлық жарияланымдарының ұлттық баспасөздегі кәсіби стандарттарды қалыптастырудағы ролін нақтылауда көрінеді. Сонымен қатар, әдеби сын мен көркем публицистика синтезінің медиакоммуникациядағы қызметі жүйелі түрде айқындалып, публицистикалық мәтіндердің қоғамдық пікірге ықпал ету тетіктері теориялық тұрғыдан негізделді.

Зерттеудің практикалық маңызы оның нәтижелерін журналистика, медиа және филология бағыттарындағы оқу үдерісінде, атап айтқанда, публицистика теориясы, мәдени журналистика және медиадискурс талдауы пәндерінде қолдануға болатындығымен анықталады. Сондай-ақ, алынған тұжырымдар қазіргі медиатәжірибеде аналитикалық және мәдени бағыттағы публицистикалық мәтіндердің сапасын арттыруға, авторлық стильді жетілдіруге және ұлттық құндылықтарды насихаттау стратегияларын дамытуға мүмкіндік береді.

Материалдар мен әдістер

Әдеби сын – көркем әдебиеттің даму үдерісіне тікелей ықпал ететін, қоғамдық-әлеуметтік оймен тығыз сабақтас ғылыми-публицистикалық қызмет саласы. Ол көркем шығарманы талдау мен бағалауды жүзеге асыра отырып, тек эстетикалық өлшемдермен шектелмей, белгілі бір тарихи кезеңдегі әлеуметтік, рухани, идеологиялық мәселелерді де қамтиды. Осы тұрғыдан алғанда, әдеби сын публицистикаға тән белгілермен, атап айтқанда, заманауи өзектілікпен, авторлық позицияның айқындығымен, бағалаушылық сипатпен және қоғамдық пікір қалыптастыру функциясымен сипатталады. Ғылыми пайым мен дәлелді талдауға сүйенгенімен, әдеби сын мәтіндерінде сыншының азаматтық ұстанымы, дүниетанымы мен әлеуметтік жауапкершілігі айқын көрініс табады. Бұл оның публицистикалық табиғатын айқындайды. Демек, әдеби сын ғылыми-теориялық ойлау мен публицистикалық пафостың тоғысында қалыптасып, әдеби процесі ғана емес, сонымен бірге қоғамдық сананы да бағыттаушы қызмет атқарады.

Публицистика мен әдеби сын тарихи тұрғыдан мерзімді баспасөз аясында қалыптасып, дамыды. Газет пен журнал беттерінде жарық көрген публицистикалық мақалалар мен сын еңбектер қоғамдық өмірдің өзекті мәселелеріне жедел үн қатып, әдеби үдерісті бағалау мен бағыттаудың негізгі алаңына айналды. Осылайша баспасөз публицистика мен әдеби сынның институционалдық негізін құрап, олардың жанрлық, идеялық әрі стильдік тұрғыдан жетілуіне шешуші ықпал етті.

Көркем публицистика мен әдеби сынның баспасөз аясында қалыптасып, дамуы журналистика мен әдебиеттану саласындағы бірқатар зерттеулерде жүйелі түрде қарастырылады (Panasenکو & Petrovičová, 2024; Асқарова & Оспанова, 2021; Sadiya, 2024; Бөпежанова, 2021). Әдеби сынның баспасөздегі жетекші ролін Д. Ысқақұлы 2021 жылдың 3 желтоқсанда «Қазақ әдебиеті» газетінде жарияланған «Әдеби сында жанғыру бар» атты мақаласында: «Әдеби сынның негізгі өмірі – баспасөзде. Сынның жандана бастауы «Қазақ әдебиеті» газетінің беттерінен айқын көрінеді», – деп нақты айтап өтеді (Ысқақұлы, 2021: 8-9). Бұл тұжырым әдеби сынның баспасөздік дискурстағы функционалдық маңызын айқындайды. Сонымен қатар өз кезеңінде В. Г. Белинскийдің журнал мен сын арасындағы өзара байланыс жөніндегі пайымдаулары әдеби сынның баспасөздегі орны мен маңызын тарихи-теориялық тұрғыдан негіздейді. Ол журналды сынсыз «бетсіз образға» теңей отырып, сынның баспасөз үшін идеялық бағдар беретін, мазмұндық тұтастық қалыптастыратын басты күш екенін көрсетеді (Белинский, 1948). Аталған тұжырымдар әдеби сынның баспасөздегі қосалқы элемент емес, керісінше, оның ішкі құрылымын ұйымдастыратын және рухани-идеялық тұтастығын қамтамасыз ететін маңызды құрамдас бөлік екенін айғақтайды.

Белгілі сыншы-ғалым Т. Кәкішұлының қазақ әдеби сынының қалыптасуына жазба әдебиет, публицистика және баспасөздің өзара ықпалдастығы шешуші рөл атқарғаны жөніндегі пікірі әдеби сынның табиғатын кешенді түрде тануға мүмкіндік береді (Кәкішұлы, 2013). Ғалым әдеби сынның жеке дара, оқшау құбылыс емес, керісінше, әдебиет пен қоғамдық ойдың, баспасөз бен публицистиканың тоғысынан туған синкретті сала екенін айқындайды. Бұл тұжырым әдеби сынның тек көркем мәтінді талдаумен шектелмей, қоғамдық санаға әсер ететін публицистикалық қызмет атқаратынын көрсетеді. Яғни, қазақ

әдеби сынының тууы мен дамуы қоғамдық пікір қалыптастыратын ақпараттық кеңістікпен тікелей байланысты болған. Ал Д. Ысқақұлының «Сын өнері» еңбегіндегі сынның публицистикалық сипаты туралы пікірі осы ойды тереңдете түседі. Ғалым сынның негізгі өмір сүру ортасы ретінде баспасөзді атап көрсетеді. Оның «баспасөз жоқ жерде шын мәніндегі әдеби сын да болмайды» деген тұжырымы әдеби сынның қоғамдық қызметін айқын аңғартады. (Ысқақұлы, 2021). Бұл пікір сынның тек ғылыми-теориялық емес, қоғамдық-коммуникативтік мәні бар екенін дәлелдейді. Сын баспасөз арқылы оқырманмен тікелей байланыс орнатып, заманауи әдеби үдерістерге жедел үн қатады, сол арқылы публицистикалық сипатқа ие болады. Осы үш публицист әрі сыншы-ғалымдардың пікірін салыстыра талдай келе, әдеби сын мен публицистиканың синтезі заңды әрі тарихи қалыптасқан құбылыс екені анықталады.

Әдеби сын баспасөз арқылы жүзеге асатын қоғамдық-рухани қызмет болғандықтан, ол әлеуметтік коммуникация жүйесінің құрамдас бөлігі ретінде қызмет етеді. Яғни сын мәтіні тек көркем туындыны бағалаумен шектелмей, автор – мәтін – оқырман арасындағы мәдени ақпарат алмасу үдерісін қамтамасыз етеді. Осы тұрғыдан алғанда, әдеби сын медиакеңістікте қалыптасатын мәдени дискурстың маңызды сегменті болып саналады. Мәдени журналистика, сын және цифрлық мәдениет бағыттарындағы еңбектерімен танымал Копенгаген университетінің профессоры Нете Нёргорд Кристенсен «Цифрлық дәуірдегі мәдени сын: жаңа дауыстар» еңбегінде (Kristensen, 2021) мәдени журналистиканы «мәдени мағыналарды өндіру, түсіндіру және таратуға бағытталған арнайы журналистика саласы» деп сипаттай отырып, оның тек ақпараттық емес, интерпретациялық сипатын алға тартады. Бұл тұжырым әдеби сынның да медиадағы мәдени коммуникацияның белсенді қатысушысы екенін дәлелдейді.

Медиадағы мәдени дискурс – қоғамның рухани құндылықтары, эстетикалық талғамы, тарихи жад пен ұлттық идея төңірегіндегі пікірталастардың жиынтығы. Әдеби сын осы дискурстың интеллектуалдық өзегін құрай отырып, көркем шығарманы талдау арқылы ұлттық дүниетаным, тіл, мәдени код, тарихи сабақтастық мәселелерін күн тәртібіне шығарады. Сыншының пайымы публицистикалық өткірлікпен ұштасқанда, мәтін қоғамдық резонанс тудыратын пікір алаңына айналады. Мұнда азаматтық пафос пен ғылыми

дәлел, эстетикалық талдау мен әлеуметтік бағалау қатар өріледі. Осы орайда Швеция университетінің профессоры Кристина Ригерт мәдени журналистиканы «қоғамдағы мәдени мағыналар мен құндылықтарды қалыптастыратын пікір кеңістігі» (Riegert et al., 2022) ретінде қарастырып, оның демократиялық дискурсқа ықпал ететінін атап өтеді. Бұл пікір әдеби сынның медиадағы пікірталастық және бағалаушылық қызметімен үндеседі.

Ал публицистика сынның талдау, бағалау, ой қорыту тәсілдерін игеру арқылы мазмұндық тереңдікке ие болады. Медиа мәтін құрылымында аналитикалық элементтердің күшеюі журналистиканың мәдени-ағартушылық функциясын арттырады. Нәтижесінде публицистикалық дискурс тек ақпарат жеткізуші құрал емес, мәдени интерпретация жасаушы, қоғамдық санаға ықпал етуші тетікке айналады. Зерттеушілер Унни Фром (From, 2021) мен Йостейн Грипсруд (Gripsrud, 2002) мәдени журналистиканың қазіргі медиажүйеде «эстетикалық бағалау мен қоғамдық талқылауды ұштастыратын гибриді формаға» айналғанын көрсетеді. Осы тұрғыдан қарағанда, әдеби сын – көркемдік-эстетикалық, ғылыми және публицистикалық бастаулар тоғысқан күрделі шығармашылық әрі коммуникациялық сала. Ол медиадағы мәдени дискурсты қалыптастырып қана қоймай, ұлттық руханияттың мазмұнын айқындауға, құндылықтық бағдарларды жүйелеуге ықпал етеді. Демек, әдеби сын медиадағы мәдени мағыналар өндіретін, оларды сараптайтын және қайта ұсынатын интеллектуалдық платформа ретінде қарастырылуы тиіс.

Әдеби сын жанрлық тұрғыдан шекаралық сипатқа ие құбылыс ретінде әдебиеттану мен мәдени журналистиканың тоғысқан кеңістігінде қалыптасады және көркем мәтінді талдау мен оны оқырман санасына интерпретациялау қызметін атқарады. Мәдени журналистика мен әдеби сын функционалдық жағынан өзара сабақтас, бірін-бірі толықтыратын салалар болғанымен, әдеби сынның негізгі таралу және жүзеге асу алаңы мәдени бағыттағы мерзімді басылымдармен тығыз байланысты. Қазіргі журналистикада ақпараттық, публицистикалық, көркем және әдеби сын жанрлары арасындағы шекараның біртіндеп әлсіреуі даниялық журналист-ғалым Нете Нёргорд Кристенсеннің «Әдеби публицистика мен мәдени журналистиканың туыстығы: күнделікті өмір, интерпретация және эмоционалдылық» атты еңбегінде де атап көрсетіледі

(Kristensen, 2022). Мұндай тұжырымдар әдеби сынның ғылыми-теориялық талдау мен публицистикалық баяндаудың қиылысында тұрған күрделі жанрлық табиғатын айқындайды. Осы тұрғыдан алғанда, әдеби сын бір жағынан көркем мәтінді эстетикалық және идеялық тұрғыдан талдап, бағалауды жүзеге асырса, екінші жағынан, кең оқырман қауымға бағытталған түсінікті әрі әсерлі баяндау формаларын қолданады. Сондықтан көркем публицистика әдеби сын мен мәдени журналистиканың тоғысындағы интердисциплинарлық зерттеу траекториясының маңызды нысаны ретінде қарастырылады.

Қазіргі таңдағы зерттеулерде мәдени журналистиканың қоғамдық сананы қалыптастырудағы рөлі мен рухани-мәдени құндылықтарды насихаттаудағы қызметі айқындалып, әдеби сынның осы үдерістегі аналитикалық және бағалау функциялары жүйелі түрде талдануда. Сонымен қатар әдеби сынның журналистік форматта жүзеге асу ерекшеліктері, оның жанрлық, риторикалық және этикалық қырлары ашылып, мәдени дискурсты қалыптастырудағы ықпалы ғылыми тұрғыдан негізделеді. (Toktagazin & Omarkhan, 2025; Shyngyssova & Nurshaikhova, 2024)

Көркем публицистика мен әдеби сын өзара синтезделе тоғысып, біртұтас идеялық-эстетикалық жүйе құрайтындығын публицист-ғалым Асқар Егеубаевтың мерзімді баспасөзде жарияланған мақалалары мен сол мақалалар негізінде топтастырылған жинақтарынан көрінеді. Ғылыми айналымда жиі аталып жүретін, осы синтездік сипат айқын байқалатын еңбектерінің қатарына «Сөз жүйесі» (Егеубаев, 1985), «Сыр мен сымбат» (Егеубаев, 1981) сын кітаптары мен кезіндегі мерзімді баспасөздерде жарияланған ғылыми мақалаларын атауға болады. «Сөз жүйесі», «Сыр мен сымбат» – әдеби құбылыстарды эстетикалық талдау мен азаматтық ой-толғам тұрғысынан сабақтастыра қарастырған сын мақалалар жинағы. Бұл сыншылық еңбектерінде көркем мәтінді талдау тек теориялық-эстетикалық деңгейде ғана жүзеге аспай, қоғамдық-әлеуметтік контекстпен тығыз байланыста қарастырылады. Осы арқылы автор әдеби құбылыстарды заман талабымен, ұлттық рухани мүддемен сабақтастыра отырып пайымдайды.

Асқар Егеубаев шығармашылығы медиадағы мәдени дискурс пен әдеби сынның табиғи синтезін танытатын біртұтас интеллектуалдық құбылыс ретінде көрінеді. Қаламгер публи-

цистикаға тән азаматтық пафос пен өзекті қоғамдық мәселелерді көтеру ұстанымын әдеби сынның аналитикалық, бағалаушылық мүмкіндіктерімен ұштастыра отырып, журналистиканың терең талдамалық моделін қалыптастырды. Оның мәтіндерінде айқын авторлық позиция, дәлелді тұжырым және қоғамдық санаға ықпал ету мақсаты басым, бұл публицистикалық сөзді жедел ақпарат кеңістігінен шығарып, мәдени дискурстың маңызды құрамдас бөлігіне айналдырады.

Егеубаев үшін әдеби сын мен публицистика өзара бөлек жанрлар емес, керісінше, медиакеңістікте мәдени мағына тудыратын тұтас жүйе. Әдеби сын көркемдік-эстетикалық құбылысты ғылыми тұрғыдан сараласа, публицистика сол талдауды әлеуметтік контекстке енгізіп, қоғаммен байланыстыратын коммуникативтік арна қызметін атқарады. Осылайша, қаламгердің публицистикалық-сыни мәтіндері мәдени дискурсты қалыптастырушы, бағыттаушы әрі терендетуші құрал ретінде көрініс табады.

Зерттеу нысанына алынған проблемалық мақалалар, эсселер мен әдеби портреттерде ұлттық сана, тіл, мәдениет, тарихи жады және рухани құндылықтар мәселелері медиадағы мәдени дискурс аясында қарастырылады. Бұл тақырыптар әдеби сынның талдау әдістері арқылы терең пайымдалып, публицистикалық өткірлікпен ұсынылады. Нәтижесінде мәтіндер тек эстетикалық бағалау құралы ғана емес, қоғамдық пікір қалыптастырушы және мәдени бағдар ұсынушы ықпалды медиатекст деңгейіне көтеріледі.

Қаламгер мұрасындағы идеялық-эстетикалық мазмұн, тақырыптық-стильдік ерекшеліктер мен ұлттық дүниетаным негіздері кешенді талдау арқылы сараланып, оның мәтіндерінің әлеуметтік-коммуникативтік қызметі айқындалады. Бұл қызмет мәдени құндылықтарды жүйелеу, қоғамдық сананы бағыттау және медиадағы рухани-танымдық кеңістікті қалыптастыру үдерістерімен тығыз байланысты.

Осы тұрғыдан алғанда, Асқар Егеубаевтың публицистикалық және сыншылық мұрасы әдеби сын мен журналистиканың синтезі ретінде бағаланып, ғылыми дәлдік, көркемдік бейнелілік және азаматтық үннің тоғысуымен ерекшеленеді. Бұл синтез қазақ журналистикасындағы аналитикалық бағыттың дамуына ықпал етіп, медиадағы мәдени дискурстың мазмұнын байытқан маңызды рухани-интеллектуалдық феномен ретінде танылады.

Әдебиеттерге шолу

Публицист-ғалым әрі ақын Асқар Егеубаевтың әдеби-сыншылық және публицистикалық мұрасы тәуелсіздік кезеңінде көптеген әдебиеттанушы ғалымдар мен қаламгерлердің назарын аудара бастағаны баспасөз беттерінде жарияланған мақалалар мен естеліктерден көрініс табады. Осы орайда, С. Қирабаев, Ж. Ерман, Р. Бердібай, З. Ахметов, Р. Сыздықова, Н. Омашұлы, Ә. Ыдырысұлы, Ғ. Есім, т.б. көптеген замандастарының Асқар Егеубаев туралы жазған естеліктері мен зерттеу мақалалары маңызды дерек көзі болып табылады. Мысалы, Зәки Ахметов «Үш таған» атты мақаласында ақын, сыншы және ғалым А. Егеубаевтың шығармашылығын талдай отырып, оны ұлттық әдеби сынның дәстүрін жаңаша жалғастырған тұлға ретінде бағалайды (Егеубаев, 1981). Ал, «Қазақ публицистері» оқу құралына енген «Асқар Егеубаев – публицист, ақын, ғалым, сыншы» атты мақалада оның әдеби сын мен публицистикадағы ұстанымдары, әдіснамалық ерекшелігі жан-жақты қарастырылады (Әділбеков et al., 2010). А. Ісімақованың «Әдебиеттанушы Асқар Егеубай» атты мақаласында Асқар Егеубайтың түркі әдеби мұраларының поэтикасын жүйелі зерделеп, поэтиканың тарихи эволюциясын сипаттағаны және әдебиеттің көркемдік жүйесін талдауы арқылы қазіргі қазақ әдебиетінің поэтикалық заңдылықтары анықталғаны айтылады (Ісімақова, 2025). Сонымен қатар, Ғ. Қабышев «Әдебиетіміздің аласармас асқары еді» жазбасында Асқар Егеубаевты қазақ әдебиеті мен мәдениетінің айрықша жоғары белестеріне көтерілген тұлға ретінде сипаттап, оны ұлттық рухани-әдеби процестің алысармайтын асқар шыңы деп бағалайды. Бұл баға оның поэзиясы, сыншылдық еңбектері және публицистикалық қызметі арқылы көркем сөз бен рухани құндылықтарды ұлттық әдеби дискурста ықпалдастырудағы орны мен ықпалының маңыздылығын көрсетеді (Қабышев, 2020). Соңғы жылдары қазақ әдебиеттану ғылымында А. Егеубаевтың сан қырлы ғылыми ізденістері мен ежелгі түркі мұраларын зерттеуге арналған еңбектерін тың аспектіден талдауға бағытталған ғалымдардың зерттеу мақалаларының жарық көруі назар аударарлық үрдіс болып табылады (Berikkyzy & Kalkabaeva, 2025). Дегенмен де бүгінгі күнге дейін А. Егеубаевтың әдеби сын мен публицистикалық еңбектерін жан-жақты ғылыми тұрғыдан талдаған монографиялық зерттеулер жоқ. Публицист-ғалымның әдеби сыншылығы мен көр-

кем публицистикасының саяси-мәдени контексте зерттелуі әлі толық жүйеленбеген. Ғылыми мақаламызда А. Егеубаевтың жеке жинақтары мен баспасөз беттерінде жарияланған әдеби сын мен көркем публицистика саласындағы зерттеулері – әдеби сын, ғылыми-эссе, әдеби портреттер мен проблемалық мақалалар, т.б. – зерттеу нысанына алынды. Ғылыми-шығармашылық ізденістеріндегі: публицистика мен әдебиеттанудың тоғысқан үлгісін жасау, қаламгерлік пен қоғамды тұтастықта қарастыру, сөз өнерін дүниетанымдық категория ретінде тану, тарихи жадыны жаңғырту мен ұлттық мұраға жанашыр көзқарас қалыптастыру сияқты тың аспектілерді айқындау мақсат етілді. Нәтижесінде А. Егеубаевтың көркем публицистикасы таза ақпараттық немесе эмоционалдық стильмен ғана шектелмейді. Онда ғылыми-теориялық тұжырым мен көркемдік образ қатар жүретіндігі, оның еңбектері публицистика мен әдеби сынның синтезі екендігі тұжырымдалады.

Нәтижелер мен талқылаулар

Асқар Егеубаевтың әдеби сыны мен көркем публицистикасы – өзара тығыз сабақтасып, бірін-бірі толықтырып отыратын біртұтас шығармашылық жүйе. Публицист-ғалым үшін әдебиет – қоғамнан бөлек құбылыс емес, қоғамдық санаға ықпал ететін рухани күш. Публицист ретінде ол әдебиет пен азаматтық ұстанымды қатар алып жүреді. Оның әдеби-сын мақалаларында көркем шығарма тек эстетикалық құбылыс ретінде ғана емес, қоғамдық сана мен ұлттық рухтың көрінісі ретінде талданады. Ал публицистикалық жазбаларындағы тәуелсіздік, ұлттық болмыс, рухани жаңғыру, тіл мен мәдениет төңірегіндегі ой-толғамдары авторлық позиция мен ұлттық мүдденің басымдылығымен айқындалады.

Асқар Егеубаевтың 2000 жылдың 16 желтоқсанында «Егемен Қазақстан» газетінде жарияланған «Тәуелсіздік – тұғырың, біліктілік – жұлының» мақаласында «тәуелсіздік» концептісі тек саяси-құқықтық статус емес, этномәдени архетип және экзистенциялық қажеттілік ретінде танылады. «Сахара қазағы ықылымда тәуелді болып көрген жоқ...» деген тұжырымы ұлттық мінездің антропологиялық тұрақтыларын алға шығарса, «Біз үшін: Тәуелсіздік – Ту, Тәуелсіздік – ауа, жер-су...», «Тәуелсіздік – қазақ тірлігінің жұлын-жотасы» түріндегі метафоралық моделдеу тәуелсіздікті өмір сүру медиумына

айналдырып, осы ұғымның семантикалық өрісін кеңейтеді. «Тәуелсіздік көктен түспейді... хатпен келмейді...» деген тезис азаттықтың перформативті табиғатын дәл көрсетіп, «Тәуелсіздік – тұғырың, біліктілік – жұлының» деген қорытындымен құндылық – құзырет байланысын жүйелейді (Егеубаев, 2000: 4).

А. Егеубаевтың мақалаларының тілдік стилі екі жанрға да ортақ: өткір, дәлелді, эмоциялық-экспрессивті сипатта болып келеді. «Егемен Қазақстан» газетінің 2000 жылдың 8 қаңтарында жарияланған «Қауіп-қатерге қазақтың дауасы – ұлттық рух» атты мақаласында: «Күні кеше ат құлағында ойнаған Ұлы сахара жұрты ұстараның жүзінде ойланып тұр...» (Егеубаев, 2000) деп жазады. Көркем публицистикалық стильде құрылған, астарлы мағынасы терең, бейнелі тіркестерге бай бұл сөйлем арқылы Ұлы дала халықтарының бұрынғы қуатты, еркін, батыл кезеңі мен қазіргі қауіпті, күрделі, сын сағаттағы жағдайын салыстыра суреттейді. Қазақ елінің «ұстараның жүзінде ойланып тұрған» кейпін елестете отырып, бүгін өте қауіпті, жауапты кезеңді бастан өткеріп тұрғандығын меңзейді. Қазақ халқының қазіргі заманғы қауіп-қатерлерге қарсы тұруындағы ұлттық рухтың маңыздылығын бейнелі тіркестермен, эмоциялық-экспрессивтік реңкпен, сергек те отаншылдық пафосқа толы тілмен әсерлі жетізеді. Әсіресе ұлттық намысты дүр сілкіндірген Желтоқсан оқиғасы ұлттық сана мен тәуелсіздікке ұмтылыстың ашық көрінісі ретінде интерпретацияланады. Қазақ халқының қазіргі заманғы қауіп-қатерлерге қарсы тұруындағы ұлттық рухтың маңызы, ал ұлттық рухтың тірегі – жастар екендігі «жаңа бастау» нарративімен түсіндіріледі.

Төлеубай Ыдырысовтың «Шеберлік бастауы» еңбегіндегі публицистиканы әлеуметтік ойдың саяси-көркем прозалық формасы (Ыдырысов, 1984) деп айқындайтын әдіснамалық ұстанымы талдауымызға арқау болып отырған Егеубаевтың «Қауіп-қатерге қазақтың дауасы – ұлттық рух...» атты көркем публицистикалық мақаланың табиғатын аша түсетіндей. Тағы да айтарымыз, онда тәуелсіз мемлекеттің стратегиялық бағдарлары ұлттық рух категориясымен аксиологиялық үйлесімде талданады; ашық экономика мен ықпалдасу векторы өркениеттік шешім ретінде дәйектеледі. Тарихи-салыстырмалы аргументация ретінде Рим тағдырын мысалға алып, мәдени гедонизмнің цивилизациялық энтропияға апаратынын дәлелдейді. Автордың айтар басты түйіні – қазақты сақтап қалатын да,

алға бастайтын да күш – ұлттық рух. Экономикалық, саяси немесе жаһандық қауіптерге қарсы ең сенімді қорған – рухани беріктік, ұлттық сана.

Сергек те заманауи ойдың иесі Асқар Егеубаевтың 2005 жылы «Егемен Қазақстан» газетінде жарияланған «Ұлттық сананың ұлы құбылыстары» атты мақаласында да ұлттық сананың қалыптасуы, өсуі және оның тарихи көріністері туралы ой толғайды. Асқар Егеубай ұлттық сананы тек саяси тәуелсіздікпен шектемей, оны рухани, мәдени, тарихи құбылыс ретінде қарастырады. Қазақ халқының көне дәуірден бергі рухани дүниесін, тарихи сынақтардан өту жолын, тәуелсіздікпен бірге қайта жаңғыруын нақты мысалдар арқылы талдайды. Ұлттық сананың ұлан асуы деген ұғым халықтың өзін-өзі тануы, тарихи жадының оянуы, тілін, дінін, дәстүрін қадірлеуі, рухани тәуелсіздікке жетуі ретінде түсіндіріледі. Ұлттық сананың іргелі құбылыстарын – ел тарихындағы ірі серпілістермен, атап айтқанда, Алаш қозғалысы, тәуелсіздік жолындағы күрестер сияқты тарихи бетбұрыстармен байланыстыра қарастырады. Тәуелсіздікті ұлттық сананың жаңа сапалық деңгейге көтерілуіне жол ашқан шешуші кезең ретінде айқындай отырып, ұлттық сананы сақтау мен нығайту әрбір ұрпақтың тарихи жауапкершілігі екендігін баса көрсетеді. Ол ұлттық сананы бір сәтте қалыптасып, қатып қалатын құбылыс емес, үздіксіз дамуды қажет ететін рухани үдеріс ретінде пайымдайды. Осыдан туындайтын негізгі тұжырым – ұлттық сана өткеннен бастау алып, бүгінгі болмыста қалыптасып, болашаққа бағыт-бағдар беретін іргелі рухани құндылық.

Асқар Егеубаев аталған еңбектері арқылы оқырманды өз тарихын терең тануға, ұлттық құндылықтарды қастерлеуге және рухани сергектікке ұмтылуға үндейді. «Егемен Қазақстанның» 2002 жылғы 5 сәуірде жарияланған «Мәселе атында емес, затында» мақаласында да: «...исі қазақ баласын кіндігінен жалғайтын, біріктіретін рух – ұлттық әдебиет» деп тұжырымдай отырып, ұлттық әдебиетті халықтың рухани тұтастығын сақтайтын символдық интегратор ретінде бағалайды. Жаһандану жағдайында мәдени кодтың тұтастығын сақтау ұлттық өркендеудің қауіпсіздігін қамтамасыз ететін басты шарттардың бірі ретінде тұжырымдалады (Егеубаев, 2002).

Асқар Егеубаевтың әдеби сын мен көркем публицистикалық мақалаларының тақырыптық ауқымы кең әрі көпқырлы. Соның бірі – қаламгер тұлғасы және шығармашылық феномен. Ол Абай, Ф. Мүсірепов, Мәлік Ғабдуллин, Тұр-

сынбек Кәкішев, Рымғали Нұрғали, Мұхтар Мағауин, Қабдеш Жұмаділов, т.б. көптеген шығармашылық тұлғалардың әдеби мұраларын тек көркемдік тұрғыдан ғана емес, ұлттық идеяны жеткізуші рухани қайнар ретінде саралайды. Әдебиет пен мәдениеттегі көрнекті тұлғалардың өмірдегі шынайы келбетін сипаттай отырып, олардың ұлт руханиятына қосқан үлесін психологиялық-философиялық ракурста бағамдайды. Әсіресе Абай шығармашылығына қатысты көзқарасында автор тәуелсіздік дәуірінің жаңа рухани талаптарына сай реинтерпретациялық ұстаным танытады.

Хакім Абай туралы қазақ және шетел ойшылдары қалдырған пікірлердің молдығына қарамастан, Егеубаев бұл тақырыпты жаңа ғылыми-теориялық ракурстан қарастырады. Ғалым ұлт даналығының бастауын сыртқы мәдени-өркеніеттік ықпалдардан іздеуге бейім үстірт әрі жалған тұжырымдарды дәйекті түрде терістейді. «Абай» журналының 2006 жылғы 1-санында жарияланған «Қара сөздер қадірін түсініп болдық па?» мақаласында: «Абайға келгенде бұл мекерлік қисыны жүре қоймайды...» деп басталатын пайымында Абайдың қара сөздерінің әлеуметтік-психологиялық табиғаты терең ашылып, олардың тарихи-әлеуметтік ортаға тән болмысты дәл танудан туындаған ұлттық сананың феноменологиялық үлгісі екені негізделеді (Егеубаев, 2006: 16-21).

«Ұлттық сананың ұлан асу, ұлы құбылыстары» атты мақаласында Егеубаев XIX ғасырдағы Абай тұлғасы мен одан бес ғасыр бұрын өмір сүрген Асанқайғы бейнесін салыстырмалы-тарихи және когнитивтік тұрғыда зерделейді. Зерттеуші екі ойшылдың дүниетанымындағы рухани сабақтастықты ашып, олардың ой жүйесінде Ел мен Жер концептісінің мемлекеттік сананың іргетасына айналғанын көрсетеді. Автордың пайымдауынша, Асанқайғының Жерұйықты іздеуі – қазақ халқының утопиялық-экзистенциялық арманын бейнелейтін символдық құбылыс болса, Абайдың қоғамдық дағдарыс жағдайында ұлтты жаңғырту жолын іздеуі сол арманның жаңа тарихи-әлеуметтік формада жаңаша мазмұнмен жалғасуы болып табылады. (Егеубаев, 2005) Егеубаев Асанқайғының тарихи-рухани миссиясы отандық ғылымда әлі де толық әрі жүйелі түрде зерделенбегенін атап көрсетіп, оны «дала философы» әрі «рухани көшбасшы» ретінде сипаттайды. Абай мен Асанқайғы арасындағы елеулі хронологиялық алшақтыққа қарамастан, зерттеуші «бес ғасыр – ұлан асу»

метафорасы арқылы олардың арасындағы рухани сабақтастықтың үзілмегенін, қазақ даналығының генеалогиялық жалғастығын ғылыми тұрғыда негіздейді. Аталған тұжырым ұлттық ойлау жүйесінің тарихи эволюциясында үздіксіздік пен сабақтастық заңдылығының айқын көрінісі болып табылады.

Егеубаев тұжырымдамасында Абай мұрасы қазақ халқының ұлттық санасын жаңа сапалық деңгейге көтерген, рухани жаңғыру мен модернизациялық үдерістердің іргелі бастауы ретінде қарастырылады. Абайтану саласында ұзақ жылдар бойы жүйелі зерттеу жүргізген ғалым ақын шығармашылығын халықшылдық, мемлекетшілдік және рухани-этикалық құндылықтар аясында талдай отырып, Абайды әлемдік деңгейдегі ойшылдар қатарына қосуға толық ғылыми негіз бар екенін дәлелдейді.

Қазіргі қазақ әдеби сыны мен публицистикасында тұлғатану мәселесі соңғы жылдары ғылыми тұрғыдан жүйелі түрде зерттеле бастады. Бұл бағыттағы еңбектерде әдеби үдерістегі көрнекті тұлғалардың шығармашылық болмысы, қоғамдық-рухани қызметі мен тарихи-мәдени контекстегі орны кешенді түрде қарастырылады (Beisenova et al., 2025; Қалқабаева et al., 2023; Қалқабаева et al., 2024).

Егеубаев көркем публицистикасының маңызды аспектілерінің бірі – тұлғатанымдық портреттер жасау. Бұл ретте ол әдеби сынның дәстүрлі нормативтік өлшемдерімен шектелмей, ұлттық мәдениет тарихында айрықша із қалдырған тұлғалардың рухани болмысын терең ашуға ұмтылады. Әдебиет пен мәдениет кеңістігіндегі көрнекті қайраткерлердің өмірлік болмысын нақты деректер мен пайымдаулар арқылы сипаттай отырып, олардың ұлт руханиятына қосқан үлесін психологиялық-философиялық қырынан сараптайды. Қаламгер бейнесі мен халық мүддесін біртұтас қарастыру арқылы шығармашылық пен қоғамның байланысын жаңа деңгейге көтереді. Жазушының қоғамдық-әлеуметтік жауапкершілігін ашуға ден қояды. Көркем публицистикалық еңбектерінде әдебиеттану ғылымына тән метатеориялық көзқарас байқалады. Бұл сол кезең үшін сирек құбылыс еді.

Егеубаев шығармашылығында көрнекті қаламгерлерге арналған естелік-талдамалық мақалалар маңызды орын алады. Аталған еңбектер субъективті эмоциялық әсерге емес, ғылыми портрет жанрының әдіснамалық талаптарына негізделгенімен ерекшеленеді. «Кісілік кітабы» ғылыми-эссесінде Ф. Мүсіреповтің тұлғасына

қатысты түйінді, концептуалдық ой айтады. Автор Мүсірепов феноменін жеке жазушылық шеберлік шеңберімен шектемей, оны – «Мүсірепов мектебі – қазақтың даналық, мінез-парасат мектебі» – деп ұлттық рухани-этикалық мектеп деңгейіне көтере бағалайды. (Егеубаев, 1998: 292). Бұл пайым арқылы Егеубаев Ғ. Мүсіреповті тек көркем сөздің хас шебері ғана емес, қазақ қоғамында кісілік мәдениетті, парасат пен моральдық өлшемдерді қалыптастырған рухани ұстаз ретінде сипаттайды. Ғалымның ойынша, Мүсірепов шығармашылығы мен азаматтық болмысы кейінгі буын қаламгерлерге эстетикалық үлгімен қатар, адамдық, этикалық бағдар ұсынған тұтас мектеп қызметін атқарды. Осылайша, Егеубаев Ғабит Мүсіреповтің тарихи-мәдени ролін ұлттық руханияттағы даналық дәстүрдің жалғастырушысы әрі қалыптастырушысы ретінде ғылыми-эсселік формада негіздейді.

Асқар Егеубаевтың «Ақиқат» журналында жарық көрген «Нағыз ғалым деп осындай адамдарды айтуға болады» мақаласы (Егеубай, 1997) Тұрсынбек Кәкішевке арналады. Бұнда ғалым тұлғасы кәсіби біліктілік, ғылыми адалдық және азаматтық жауапкершілік бірлігінде сипатталады. Автор Кәкішевті қазақ әдебиеттану ғылымындағы ақтандақтарды жүйелі түрде зерттеп, архивтік деректерді ғылыми айналымға енгізген табанды зерттеуші ретінде бағалайды. Егеубаевтың пайымдауынша, Т. Кәкішевтің ғалымдық болмысының басты өлшемі – ғылымға деген шынайы адалдық пен принципшілдік. Ол кеңестік идеология шектеулеріне қарамастан, қазақ әдебиеті тарихындағы күрделі әрі бұрмаланған мәселелерді батыл көтеріп, тарихи әділеттілікті қалпына келтіруге ұмтылған зерттеуші ретінде танылады. Бұл тұрғыда ғалымның еңбектері ұлттық ғылымдағы ар-ождан категориясымен тығыз сабақтастырыла бағаланады.

Сонымен қатар Егеубаев мақаласында Т. Кәкішевтің адамдық болмысына да айрықша назар аударады. Ғалымның қарапайымдылығы, кішіпейілдігі, «бала мінезді» тазалығы оның ғылыми кескінін толықтырып, зерттеуші тұлғасының рухани тұтастығын айқындайды. Автор үшін Тұрсынбек Кәкішев – тек кәсіби деңгейі жоғары әдебиетші емес, ғылым мен адамгершілікті қатар ұстаған кемел тұлға, сондықтан да «нағыз ғалым» ұғымының мазмұнын айқын бейнелейтін үлгі.

Асқар Егеубаевтың «Түркістан» газетінде жарияланған «Ақыл, қайрат, жүректі бірдей ұстап» атты мақаласында (Егеубай, 2000) Рымғали

Нұрғалидың ғылыми портреті тұтас, көпқырлы интеллектуалдық тұлға ретінде сомдалады. Автор Нұрғалидың ғалымдық болмысын Абайдың «ақыл – қайрат – жүрек» тұтастығы концепциясымен сабақтастыра отырып, оны қазақ әдебиеттануындағы ой, ерік және рух үйлесімін жүзеге асырған сирек типтегі зерттеуші ретінде бағалайды.

Егеубаевтың пайымдауынша, Р. Нұрғали ең алдымен терең теориялық ойлау қабілетімен, кең тарихи-әдеби эрудициясымен ерекшеленеді. Оның әдеби құбылыстарды талдаудағы концептуалдық батылдығы мен методологиялық жаңашылдығы ғалымның «ақыл» категориясын айқын танытады. Сонымен қатар, кеңестік кезеңнің идеологиялық қысымына қарамастан, ұлттық әдебиет мүддесін қорғаудағы табандылығы мен принципшілдігі «қайрат» ұғымымен сипатталады.

Автор Рымғали Нұрғалидың ғылыми еңбектерінен тек академиялық салқындық емес, ұлт тағдырына, сөз өнерінің болашағына деген шынайы жанашырлықты, яғни «жүрек» жылуын да айқын аңғарады. Бұл қасиет оның әдебиетке тек зерттеу нысаны ретінде емес, рухани құндылық ретінде қарағанын көрсетеді. Осылайша, Егеубаев мақаласында Рымғали Нұрғалидың ғылыми портреті ұлттық әдебиеттануда ақыл-парасат, азаматтық ерік және рухани жауапкершілік тұтастықта көрінген кемел ғалым бейнесінде жасалады.

Егеубаевтың «Әдебиет айдыны» газетіндегі Мәлік Ғабдуллинге арналған «Аңыздан туған ұстаз» мақаласында (Егеубаев, 2006) ғалымның тұлғасы көпқырлы, синкретті феномен ретінде пайымдалады. Автор Мәлік Ғабдуллиннің болмысын тек батырлық ерлікпен немесе ғылыми-академиялық қызметпен шектемей, оны ұлттық руханиятты қалыптастырған тұтас тарихи-мәдени тұлға деңгейінде қарастырады. Мәлік Ғабдуллиннің тұлғалық болмысы ерлік, ғалымдық және ұстаздық қырлардың өзара ажырамас бірлігінен тұратын ұштаған миссия арқылы сипатталады. Батырдың соғыс жылдарындағы ерлігі халық жадында аңыздық сипат алғанымен, автор бұл ерлікті кездейсоқ қаһармандық емес, терең ішкі тәрбие мен ұлттық рухтан бастау алатын саналы азаматтық таңдау ретінде түсіндіреді.

Асқар Егеубаев тұлғаларды бағалауда әсіре мадақтаудан бойын аулақ ұстап, әрбірін оның нақты тарихи қызметі мен рухани салмағына сәйкес саралайды. Зерттеуші бір тұлғаны «дана», екіншісін «парасатты», үшіншісін «қайсар рух-

ты» деп даралау арқылы олардың ұлттық әдебиет пен руханияттағы орны мен қызметтік миссиясын дәл айқындайды. «Түркістан» газетінің 24 наурызда шыққан «Аталы сөздің киесі» атты мақаласындағы Мұхтар Мағауинге қатысты айтылған: «...жазушылық қаламды емес, ұлттың рухы мен жан жүйесі түйдектелген рухани-психологиялық ғаламды баққан топтың өкілі» деген терең пайым (Егеубаев, 2005: 7) жазушының шығармашылық әлемін теориялық тұрғыда дәл сипаттайтын тұжырым болып табылады. Бұл бағалау Мағауин феноменін жекелеген көркемдік жетістіктер аясында емес, ұлттық сананың терең қабаттарымен сабақтас тұтас рухани кеңістік ретінде түсіндіруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, Егеубаев марапат пен сыртқы даңқты Мұхтар Мағауин болмысына телудің қисынсыз екенін атап өтіп, оның шығармашылық табиғатын ішкі рухани беріктікке, азаматтық позицияға негізделген «мінезді қаламгер» ұғымымен сипаттайды. Осы арқылы автор тұлғаның рухани болмысын этикалық және дүниетанымдық тұтастықта ашып көрсетеді.

2006 жылы «Әдебиет айдынында» жарық көрген «Ұлттық тарихи сана әліппесі» атты мақаласында Асқар Егеубаев Қабдеш Жұмаділов шығармашылығын жанрлық-стильдік жүйе аясында кешенді түрде талдайды. «Көкейкесті» мен «Тағдыр» романдары арасындағы ішкі көркемдік және идеялық байланысқа арнайы тоқталып, әртүрлі тарихи кезеңдер мен қоғамдық формацияларда өрбитін оқиғаларға қарамастан, кейіпкерлер психологиясында сақталған ұлттық мінездің архетиптік сабақтастығын айқындайды. Автордың пайымдауынша, бұл сабақтастық – жазушы прозасындағы тарихи тұлғаның рухани өзегін айқындайтын басты факторлардың бірі. Зерттеуші Қ. Жұмаділов романдарындағы тарихи уақыт пен көркем кеңістіктің өзара сабақтастығын, тұлға мен қоғам арасындағы қарым-қатынастың эволюциясын талдай отырып, жазушының эпикалық ойлау жүйесінің тұтастығын көрсетеді. Осы арқылы Егеубаев Қабдеш Жұмаділов прозасындағы тарихи-эстетикалық бірлікті, көркемдік дәстүр мен жаңашылдықтың органикалық үйлесімін ғылыми тұрғыда негіздейді.

Жалпы алғанда, Асқар Егеубаевтың көркем публицистикасы мен әдеби сынында тұлғатанымдық желі қазақ руханиятында маңызды орын алған ірі тарихи-мәдени тұлғаларды ғылыми дәлдікпен, терең филологиялық және мәдени-тарихи талдау арқылы бейнелейтін әдеби

портреттердің айрықша үлгісі болып табылады. Автор әрбір тұлғаны дара биографиялық деректермен шектемей, олардың шығармашылық, азаматтық және рухани болмысын ұлттық сана эволюциясымен сабақтастыра қарастырады.

Ал егер Асқар Егеубаевтың тұлғатанымдық публицистикасын мәдени журналистика контекстінде талдайтын болсақ, ол тек әдеби-ғылыми құбылыс қана емес, ұлттық мәдени коммуникацияның маңызды формасы екені айқындалады. Автор тарихи-мәдени тұлғаларды таныстыруда ақпараттық баяндаумен шектелмей, олардың рухани миссиясын, дәуірлік маңызын және ұлттық идеямен сабақтастығын терең зерделейді. Бұл – мәдени журналистиканың басты талаптарының бірі: тұлғаны оқшау феномен ретінде емес, өркениеттік контекстегі мәнімен көрсету. Мәдени журналистика тұрғысынан бұл – «концептуалдық портрет» үлгісі. Осылайша, Асқар Егеубаевтың көркем публицистикасы мәдени журналистикада тұлғаны таныту арқылы ұлттың рухани болмысын жүйелі түрде зерделейтін интеллектуалдық бағыт ретінде бағаланады. Оның әдеби портреттері – тек зерттеу мәтіндері емес, ұлттық сана мен мәдени ойлаудың эволюциясын пайымдайтын концептуалдық мәдени нарратив.

Асқар Егеубаев шығармашылығында сын поэтикасы да – сөз еңбегінің жетекші бағыттарының бірі ретінде айқындалады. Сыншылық мұрасының негізгі бөлігі кеңестік кезеңде қалыптасып, тәуелсіздік жылдарында жекелеген әдеби туындыларға жазылған рецензиялық пікірлермен толыққан. 1980-жылдары жарық көрген «Сөз жүйесі» мен «Сыр мен сымбат» сын жинақтары А. Егеубаевтың бұл саладағы жүйелі ізденісін көрсетеді. Аталған еңбектер қазақ әдеби сынының теориялық және практикалық негіздерін ұштастыра отырып, ұлттық сөз өнерінің көркемдік-эстетикалық деңгейін арттыруға бағытталған рефлексия ретінде бағаланады. Осы тұрғыдан алғанда, Жүрсін Ерманның «Сексенінші жылдар – ұлттық әдеби сында Асқардың дәурені туған жылдар... ұлттық көркем ойдың дамуын жүйелеп, зерделеуге күлаш ұрды» деген пікірі сыншының әдеби процестегі канон қалыптастырушы рөлін айқындай түседі (Ерман, 2000).

Сынның қоғамдық-эстетикалық қызметі мен сыншының кәсіби болмысы туралы мәселе ұлттық әдеби сын теориясында принципті сипатқа ие. Бұл тұрғыда М.Қаратаевтың «Сын жалпақ шешей де, ұрдажық сойыл соғар да, жарамсақта болмау керек» деген тұжырымын Егеубаев

әдеби сынның этикалық-деонтологиялық өлшемдерін айқындайтын базалық қағида ретінде қабылдайды. «Сыр мен сымбат» және «Сөз жүйесі» атты еңбектері осы ұстанымның практикадағы тұтастай іске асқан үлгісі болып табылады. «Сыр мен сымбат» жинағында поэзияның жанрлық-стильдік болмысы типологиялық тұрғыдан талданып, өлең өнерінің ішкі заңдылықтары жүйеленсе, «Сөз жүйесінде» проза мен поэзия мәселелері, әдеби тұлғалар портреті және өзекті әдеби проблемалар жанрлық синтез аясында қарастырылады. Атап айтқанда, «Сыр мен сымбатта» поэзияның автономды табиғаты негізделіп, «Поэзия ережеге табынбайды... Өз заңдылығы, өз табиғаты бар» деген тезис арқылы поэтикалық автономия идеясы теориялық тұрғыдан орнықтырылады (Егеубаев, 1981)

«Сыр мен сымбат» жинағында 1970–1980 жылдардағы қазақ поэзиясының эстетикалық кеңістігі жүйелі түрде сипатталып, поэтикалық құбылыстардың типологиялық картасы жасалады. Бұл еңбекте Қадыр Мырзалиев, Тұманбай Молдағалиев, Мұхтар Шаханов секілді ақындардың шығармашылығы идиостильдік қырынан салыстырмалы талдауға түседі. Атап айтқанда, Қ. Мырзалиевтің «Дала дидары», «Жерұйық», «Домбыра» жинақтарына берілген талдауларда ақынның интеллектуалды лирикасы, ойшылдық бағдарымен астасқан кең метафоралық өрісі айқындалады. Ал Т. Молдағалиев поэзиясы лирикалық наррацияның нәзік интонациясымен, сыршыл әуезге бейімділігімен дараланады, мұны сыншы «Тұманбай... нәзіктікті, сыршыл әуенді артық бағалайды...» деген тұжырымы арқылы нақтылайды (Егеубаев, 1981: 127). Сонымен қатар, сыншы Қ. Мырзалиев поэзиясындағы образдық энергетиканы жоғары бағалай отырып, кей тұстарда кездесетін «қисынсыз қайталау, үйлесімсіз тіркестер» тәрізді редакциялық кемшіліктерді де объективті түрде атап көрсетеді (Егеубаев, 1981). Бұл тәсіл Егеубаев сынының мадақ пен міннің арасындағы ғылыми тепе-теңдікті сақтайтынын дәлелдейді. Жалпы алғанда, сыншы поэзияның мәдени-генетикалық жадпен сабақтас дамитынын «Өлең – ... халық рухы. Қазіргі қазақ поэзиясының жаңғырығы, даусы ғасырларға барады» деген қорытынды арқылы түйіндейді (Егеубаев, 1981: 177). Аталған пайым өлеңді тек эстетикалық құбылыс ретінде ғана емес, ұлттық рухани тәжірибені жинақтайтын символдық капитал ретінде де тануға мүмкіндік береді.

«Сөз жүйесі» жинағында проза мен поэзия мәселелері тұлғалық эсселер және әдеби портреттермен ұштасып, тұтас әдеби-эстетикалық дискурс құрайды. Еңбекте Ә. Тәжібаев, О. Сүлейменов, М. Мақатаев сынды қаламгерлердің суреткерлік архитектурасы, яғни көркем ойды ұйымдастыру тәсілдері мен стильдік даралығы жан-жақты ашылады. Осы талдаулар аясында «әдеби сын мұраты әлденені мадақтау не мінеу ғана емес» деген ұстаным ұсынылып, сынның танымдық әрі диагностикалық қызметі теориялық тұрғыдан негізделеді (Егеубаев, 1985: 242).

Сонымен қатар жинақта сол кезеңдегі роман жанрына шамадан тыс әуестену үрдісіне сыни көзқарас білдіріледі. «Біреп әңгіме, одан кейін повесть, роман, кейін «эпопея»... Неге? Еліктеу ме?» деген риторикалық сауал жанрлық дамудың иерархиялық жадын қайта жаңғыртып, әдеби процестегі формалистік еліктеулерді әшкерелейді. Осы тұрғыдан алғанда, Егеубаев шағын әңгімені дербес эстетикалық әлеуеті бар жанр ретінде қорғап, оған «жанрлық құқы бар, классикалық әсем-сымбатты бітімі эпопеяға бергісіз» деген баға береді (Егеубаев, 1985). Мұндай ұстаным микропрозаны көркемдік шеберлікті қалыптастыратын маңызды мектеп ретінде тануға негіз қалайды.

Қорыта айтқанда, Асқар Егеубаевтың сыншылық мұрасы ұлттық әдеби процестің метатілін қалыптастырып, оның өзін-өзі рефлексиялау тетіктерін жүйелі түрде орнықтырған іргелі құбылыс ретінде бағаланады. Ол әдебиеттің идеялық-эстетикалық өлшемдерін жаңаша пайымдап, жанрлық мәдениетті сақтау, оқырман талғамын тәрбиелеу және әдеби канонды іріктеу үдерістерінің теориялық әрі практикалық негіздерін айқындады. Сыншы ретіндегі Егеубаев еңбегі қазақ сөз өнеріндегі сапалық реттеу функциясын атқарып, көркемдік құндылықтарды сұрыптау мен бағалауды мәдени модерация қағидаттары арқылы жүзеге асырды: әлсіз тұстарды дәл көрсетіп, көркемдік биікті айқындау арқылы әдеби кеңістіктің үйлесімді дамуына ықпал етті.

Қорытынды

Публицист-ғалым Асқар Егеубаев шығармашылығындағы көркем публицистика мен әдеби сынның өзара тоғысуы ұлттық руханияттың тұтас бір интеллектуалдық моделін қалыптастырған синтездік құбылыс ретінде айқындалады.

Сөз өнері мен публицистиканы ұлттың тарихи жадымен, қоғамдық сананың эволюциясымен бірлікте қарастыратын авторлық ұстаным оның еңбектерінде теориялық пайым мен көркем ойдың табиғи бірлігін қамтамасыз етті. Жазудың пайда болуынан бастап қазіргі электрондық медиакөністікке дейінгі көсемсөз эволюциясын ұлттық тәжірибемен сабақтастыра зерделеуі Егеубаев публицистикасын кең мәдени-генеологиялық контексте бағалауға мүмкіндік береді.

Зерттеу барысында Егеубаев публицистикасының теориялық және практикалық қырлары кешенді түрде талданып, оның қаламгерлік, ғалымдық және сыншылық болмысының тұтастығы нақтыланды. Асқар Егеубаев шығармашылығында әдеби сын мен көркем публицистиканың органикалық синтезі айқын көрінеді. Ғалым әдеби сын мен көркем публицистиканың экспрессивтік мүмкіндіктерін ұштастыра отырып, тұлғалардың тарихи-рухани бейнесін дәл әрі көркемдік тұрғыдан әсерлі түрде ашады. Осы тәсіл арқылы Ғабит Мүсірепов, Тұрсынбек Кәкішев, Рымғали Нұрғали, Мәлік Ғабдуллин, Мұхтар Мағауин және Қабдеш Жұмаділов сияқты ірі тұлғалардың ғылыми, азаматтық және рухани өлшемдері тұтас жүйе ретінде ашылады.

Егеубаев зерттеулерінде тарихи және мәдени тұлғаларды сипаттау ғылыми дәлдікке, терең

филологиялық және мәдени-тарихи талдауға негізделген. Ол әрбір тұлғаның шығармашылық, ғылыми және рухани болмысын кешенді түрде зерттеп, олардың ұлттық санадағы рөлін типологиялық және феноменологиялық тұрғыда ашадy. Асқар Егеубаевтың шығармашылығы қазақ әдебиеттануы мен әдеби-көркем публицистикасында тұлғатанымдық бағыттың көрнекті үлгісі болып табылады.

Қорыта айтсақ, А. Егеубаевтың еңбектері ұлттық руханиятты зерттеудің методологиялық және рухани-танымдық құралы әрі тұлға, ұлт және мәдениет арасындағы сабақтастықты айқын көрсететін маңызды ғылыми ресурс болып табылады.

Авторлардың үлесі

Берікқызы Нұрсәуле: Мақаланың бастапқы нұсқасын жазу. Зерттеу жүргізу. Формалды талдау. Әдістеме әзірлеу. Рәсімдеу.

Қалқабая Сәлима Әбдіраманқызы: Ғылыми жетекшілік. Зерттеудің жалпы мақсаттары мен міндеттерін қалыптастыру, дамыту. Деректерді өңдеу және басқару. Тұжырымдама жасау. Мәтінді редакциялау және толықтыру.

Көпбаев Темірғали: Нәтижелерді тексеру. Жобаны орындауды басқару. Мәтінді редакциялау және толықтыру.

Әдебиеттер

- Аскарова, А.Ш., & Оспанова, Г.Т. (2020). Әдеби сынның журналистикамен байланысы. ҚазҰУ хабаршысы. Филология сериясы, 178(2), 21–27. <https://doi.org/10.26577/EJPh.2020.v178.i2.ph3>
- Әділбеков С., Баймолда Д., & Қозыбаев С. (2010). Қазақ публицистері: оқу құралы. – Алматы. Б. 439.
- Weisenova, ZH.S., Gorozhanov, A.I., & Jakipova, G. (2025). The artistic concept of personality in the prose of Alibek Askarov. L.N. Gumilyov Eurasian National University Bulletin. Philology Series, 151(2), 179–192. <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2025-151-2-179-192>
- Белинский, В. Г. (1976). Собрание сочинений: в 3 т. – М.: Художественная литература. – С. 925.
- Berikkyzy, N., & Kalkabaeva, S. (2025). The study of the ancient literary heritage in the scientific research of Askar Egeubayev. KazNU Bulletin. Philology Series, 199(3), 164–172. <https://doi.org/10.26577/EJPh2025199315>
- Бөпежанова, Ә. (2021). Мұнара: әдеби көркем сын кітабы. – Алматы: Дәуір. – Б. 327.
- From, U. (2021). Rethinking cultural journalism. Aarhus University. <https://doi.org/10.1007/978-981-15-7474-0>
- Gripsrud, J. (2010). Understanding media culture. Bloomsbury Academic. – P. 330. <https://catalog.libraries.psu.edu/catalog/43199805> <https://catalog.libraries.psu.edu/catalog/43199805>
- Егеубаев, А. (1981). Сыр мен сымбат. – Алматы: Жазушы. – Б. 224.
- Егеубаев, А. (1985). Сөз жүйесі. Сын кітабы. – Алматы: Жазушы. – Б. 272.
- Егеубаев, А. (1998). Кісілік кітабы. – Алматы: Ана тілі. – Б. 316.
- Егеубаев, А. (2000). Тәуелсіздік – тұғырың, біліктілік – жұлпың... // Егемен Қазақстан. – 16 желтоқсан.
- Егеубаев, А. (2002). Мәселе атында емес, затында // Егемен Қазақстан. – 5 сәуір.
- Егеубаев, А. (2006). Аңыздан туған ұстаз // Әдебиет айдыны. – 6 сәуір.
- Егеубай, А. (1997). Нағыз ғалым деп осындай адамдарды айтуға болады // Ақиқат. № 9. – Б. 78–80.
- Егеубай, А. (2000). Қауіп-қатерге қазақтың дауасы – ұлттық рух // Егемен Қазақстан. – 8 қаңтар.
- Егеубай, А. (2000). Ақыл, қайрат, жүректі бірдей ұстап... // Түркістан. – 2 маусым.
- Егеубай, А. (2005). Аталы сөздің киесі // Түркістан. – 24 наурыз.
- Егеубай, А. (2005). Ұлттық сананың ұлан асуы, ұлы құбылыстары // Абай және ұлттық идея: Халықаралық ғыл.-теор. конф. материалдары. (Алматы, 17 мамыр), – Б. 4.
- Егеубай, А. (2006). Қара сөздер қадірін түсініп болдық па? // Абай. № 1. – Б. 16–21.

- Ерман, Ж. (2000). Асқар асқан асу // Алматы ақшамы. – 29 наурыз. – Б. 4.
- Ісімакова, А.С. (2025). Әдебиеттанушы Асқар Егеубай // Қазіргі әдебиеттанудың теориялық мәселелері. – Алматы. – Б. 289-294.
- Кәкішұлы, Т. (2013). Қазақ әдебиеті сынының тарихы. – Астана: Фолиант. – Б. 400.
- Kristensen, N. N., From, U., & Haastrup, H. K. (2021). Rethinking cultural criticism: New voices in the digital Age // Springer Nature. <https://researchprofiles.ku.dk/en/publications/rethinking-cultural-criticism-new-voices-in-the-digital-age/>
- Kristensen, N. N. (2022). The kinship of literary journalism and cultural journalism: Everyday life, interpretation, and emotionality. *Literary Journalism Studies*, 14(1), 4. <https://ialjs.org/june-2022-vol-14-no-1/>
- Қалқабаева С.Ә., Алмас Л.А., & Ахмедова Ж.А. (2023). Ә. Нұршайықов прозасындағы шығармашылық тұлға және авторлық концепция // *Eurasian Journal of Philology. Science and Education*, 191(3), 113–122. <https://philart.kaznu.kz/index.php/1-FIL/article/view/4325>
- Қалқабаева, С., Алмас, Л., & Көпбаев, Т. (2024). Ә. Нұршайықов публицистикасындағы авторлық субъективтілік. *Хабаршы. Журналистика сериясы*, 2 (72) 2024, 4–13. <https://doi.org/10.26577/HJ.2024.v72.i2.1>
- Panasenko, N., & Petrovičová, I. (2024). The narrative in literary journalism // *RUDN Journal of Studies in Literature and Journalism*. 29(1), – P. 103–113. <https://doi.org/10.22363/2312-9220-2024-29-1-103-113>
- Riegert, K., Roosvall, A., & Widholm, A. (2022). *Kulturjournalistikens världar. Om kulturbevakningens politiska, globala, och digitala dimensioner*. Nordic Academic Press. <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:1707133>
- Sadiya Nair, S. (2024). Revisiting Virginia Woolf's critical essays: Contributions to literary theory and modernist critique // *Foundry Journal*, 27(9), 34-43.
- Shyngyssova, N., Nurshaikhova, et al. (2024). The impact of documentary films as a form of investigative journalism: Analysis of methods, ethics, and public influence // *Atlantic Journal of Communication*. – Vol. 33(2), – P. 327-340. <https://doi.org/10.1080/15456870.2024.2435940>
- Toktagazin, M., Omarkhan, Zh., et al. (2025). Epistolary Communication in the Digital Age: Challenges and Opportunities for Press Services in Kazakhstan // *Jurnal Komunikasi: Malaysian Journal of Communication*. – Vol. 41(3), – P. 428 – 448. <https://www.scopus.com/pages/publications/105020162259?origin=resultlist>
- Ыдырысов, Т. (1984). Шеберлік бастауы. – Алматы: Мектеп. – Б. 191.
- Ысқақұлы, Д. (2021). Сын өнері. – Алматы: ҚАЗАқпарат. – Б. 304.
- Ысқақұлы, Д. (2023). Әдеби сында жаңғыру бар // Әдеби сын. Бірінші кітап. – Алматы. – Б. 143.

References

- Adilbekov, S., Baimolda, D., & Qozybaev, S. (2010). *Qazaq publisisteri: oqu quraly*. [Kazakh publicists: a textbook]. Almaty, 439 b. [in Kazakh].
- Asqarova, A.Ş., & Ospanova, G.T. (2020). Adebі synnyn jurnalistikamen bailanysy [The relationship between literary criticism and journalism]. *QazNU Habarshysy. Filologia seriasy*, 2(178), 21 b. [in Kazakh].
- Beisenova, ZH.S., Gorozhanov, A.I., & Jakipova, G. (2025). The artistic concept of personality in the prose of Alibek Askarov // L.N. Gumilyov Eurasian National University Bulletin. *Philology Series*, 151(2), 179-192. <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2025-151-2-179-192> [in English].
- Belinski, V.G. (1948). *Sobranie sochinenie: v 3 T 1*. [Collected works: in 3 volumes]. Moskva, 227 s. [in Russian].
- Berikkyzy, N., & Kalkabaeva, S. (2025). The study of the ancient literary heritage in the scientific research of Askar Egeubaev. *KazNU Bulletin. Philology Series*, 199(3), 164–172. <https://doi.org/10.26577/EJPh2025199315> [in English].
- Bopejanova, A. (2021). *Munara: adebi korkem syn kitabı* [The Tower: A Book of Literary and Artistic Criticism]. Almaty: Daur, 327 b. [in Kazakh].
- Egeubaev, A. (1981). *Syr men symbat* [Mystery and beauty]. Almaty: Jazushy, 224 b. [in Kazakh].
- Egeubaev, A. (1985). *Soz juiesi. Syn kitabı* [Word system. Book of criticism]. Almaty: Jazushy, 272 b. [in Kazakh].
- Egeubaev, A. (1998). *Kisilik kitabı* [A book of personality]. Almaty: Ana tili, 316 b. [in Kazakh].
- Egeubaev, A. (2002). *Masele atynda emes, zatynda* [The problem is not in the name, but in the substance]. Egemen Qazaqstan, 5 säuir. [in Kazakh].
- Egeubaev, A. (2006). *Anyzdan tuğan ustaz* [A teacher born from a legend]. *Adebiet aidyny*, 6 säuir. [in Kazakh].
- Egeubaev, A. (2020). *Tauelsizdik – tugyryng, biliktilik – jülynyng...* [Independence is the foundation, competence is the backbone]. Egemen Qazaqstan, 16 jeltoqsan. [in Kazakh].
- Egeubai, A. (1997). *Nagyz galym dep osyndai adamdardy aituga bolady* [Such people can be called true scholars]. *Aqiqat*, № 9. [in Kazakh].
- Egeubai, A. (2000). *Qauip-qaterge qazaqtyng dauasy – ulttyq ruh* [The Kazakh remedy for danger is the national spirit]. Egemen Qazaqstan, 8 qantar. [in Kazakh].
- Egeubai, A. (2000). *Aqyl, qairat, jurekti birdei ustap...* [Holding the mind, strength, and heart in one...]. *Turkistan*, 2 mausym. [in Kazakh].
- Egeubai, A. (2005). *Ataly sözdñi kiesi*. [The sacred power of a wise word]. *Turkistan*, 24 nauryz. [in Kazakh].
- Egeubai, A. (2005). *Ulttyq sananyng ulan asu, uly qubylystary* [The greatness of national consciousness]. In: *Abai jäne ulttyq ideya: Halyqaralyq ğyl.-teor. konf. materialdary*. (Almaty, 17 мамыр). 4 b. [in Kazakh].
- Egeubai, A. (2006). *Qara sozder qadirin tusinip boldyq pa?* [Have we understood the value of the Words of Edification?]. *Abai*, № 1, 16–21 b. [in Kazakh].
- Erman, J. (2000). *Asqar asqan asu* [Askar is a greatness]. Almaty aqshamy, 29 nauryz. [in Kazakh].
- From U. (2021). Rethinking cultural journalism. Aarhus University. <https://doi.org/10.1007/978-981-15-7474-0> [in English].

Gripsrud, J. (2010). Understanding media culture. Bloomsbury Academic. – P. 330. <https://catalog.libraries.psu.edu/catalog/43199805> <https://catalog.libraries.psu.edu/catalog/43199805> [in English].

Isimaqova, A.S. (2025). Adebiettanuшы Asqar Egeubai [Literary critic Askar Egeubay]. In: Qazirgi adebiettanudyn teoriyalыq maseleleri. Almaty, 289–294 b. [in Kazakh].

Kakishuly, T. (2013). Qazaq adebieti synynyn tarihy [History of Kazakh literary criticism]. Astana: Foliant, 400 b. [in Kazakh].

Kalkabaeva, S.A., Almas, L.A., & Akhmedova, Zh.A. (2023). A. Nurshaiyqov prozasyndagy shygarmashylyq tulga jane avtorlyq kontseptsiya [The creative personality and authorial concept in the prose of A. Nurshaiykov] // Eurasian Journal of Philology. Science and Education, 191(3), 113–122. <https://philart.kaznu.kz/index.php/1-FIL/article/view/4325> [in Kazakh].

Kalkabaeva, S., Almas, L., & Kopbaev, T. (2024). A. Nurshaiyqov publitsistikasyndagy avtorlyq sub'ektivilik [Authorial subjectivity in the journalism of A. Nurshaiykov] // Herald of Journalism, 72(2), 4–13. <https://doi.org/10.26577/HJ.2024.v72.i2.1> [in Kazakh].

Kristensen, N.N. (2022). The kinship of literary journalism and cultural journalism: Everyday life, interpretation and emotionality // Literary Journalism Studies, 14(1), 4. <https://ialjs.org/june-2022-vol-14-no-1/> [in English].

Kristensen, N. N., From, U., & Haastруп, H. K. (2021). Rethinking cultural criticism: New voices in the digital age. Springer Nature. – P. 264. <https://researchprofiles.ku.dk/en/publications/rethinking-cultural-criticism-new-voices-in-the-digital-age/> [in English].

Panasenko, N., & Petrovicova, I. (2024). The narrative in literary journalism // RUDN Journal of Studies in Literature and Journalism, 29(1), 103–113. <https://doi.org/10.22363/2312-9220-2024-29-1-103-113> [in English].

Qabyshev, G. (2020). Adebietimizding alasarmas asqary edi [He was the unshakable champion of our literature]. Didar, 4 tamyz, 6 b. [in Kazakh].

Riegert, K., Roosvall, A., & Widholm, A. (2022). Kulturjournalistikens världar. Om kulturbevakningens politiska, globala, och digitala dimensioner // Lund: Nordic Academic Press. – P. 360 <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:1707133> [in English].

Sadiya Nair, S. (2024). Revisiting Virginia Woolf's critical essays: Contributions to literary theory and modernist critique // Foundry Journal, 27(9), 34–43. [in English].

Shyngyssova, N., Nurshaikhova, et al. (2024). The impact of documentary films as a form of investigative journalism: Analysis of methods, ethics, and public influence // Atlantic Journal of Communication, 33(2), 327–340. <https://doi.org/10.1080/15456870.2024.2435940> [in English].

Toktagazin, M., Omarkhan, Zh., et al. (2025). Epistolary Communication in the Digital Age: Challenges and Opportunities for Press Services in Kazakhstan // Jurnal Komunikasi: Malaysian Journal of Communication, 41(3), 428–448. <https://www.scopus.com/pages/publications/105020162259?origin=resultslist> [in English].

Ydyrysov, T. (1984). Sheberlik bastauy [The beginning of mastery]. Almaty: Mektep, 191 b. [in Kazakh].

Ysqaquly, D. (2021). Syn oneri [The art of criticism]. Almaty: QAZAqparat, 304 b. [in Kazakh].

Ysqaquly, D. (2023). Adebii synynda janqyru bar [There is a revival in literary criticism]. Adebii syn. Birinshi kitap. Almaty: Abai gylymi-zertteu instituty, 143 b. [in Kazakh].

Авторлар туралы мәлімет:

Берікқызы Нұрсәуле – докторант, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті (Алматы, Қазақстан, e-mail: nursik_141@mail.ru).

Қалқабәева Сәліма Әбдіраманқызы (корреспондент-автор) – филология ғылымдарының кандидаты, доцент, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті (Алматы, Қазақстан, e-mail: sk.61@mail.ru).

Көпбаев Темірғали – филология ғылымдарының кандидаты, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті (Алматы, Қазақстан, e-mail: timurgali.kopbayev@kaznu.edu.kz).

Information about authors:

Berikkyzy N. (corresponding author) – is a doctoral student at Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan, e-mail: nursik_141@mail.ru).

Kalkabaeva Salyta Abdramanovna – (corresponding author), Associate Professor of Al-Farabi Kazakh National University, Candidate (Ph.D.) of Philological sciences (Almaty, Kazakhstan, e-mail: sk.61@mail.ru).

Kopbayev Timurgali – Candidate of Philological Sciences, Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan, e-mail: timurgali.kopbayev@kaznu.edu.kz).

Сведения об авторах:

Берікқызы Нұрсәуле – докторант, Казахский национальный университет имени аль-Фараби (Алматы, Казахстан, e-mail: nursik_141@mail.ru).

Қалқабәева Сәліма Абдірамановна (автор-корреспондент) – кандидат филологических наук, доцент, Казахский национальный университет имени аль-Фараби (Алматы, Казахстан, e-mail: sk.61@mail.ru).

Көпбаев Тимурғали – кандидат филологических наук, Казахский национальный университет имени аль-Фараби (Алматы, Казахстан, e-mail: timurgali.kopbayev@kaznu.edu.kz).

Келіп түсті: 3 ақпан 2026 жыл
Қабылданды: 26 сәуір 2026 жыл